

שנת השי"ן

כן בלט הצד הפוליטי באפסות מוחלטת.

היו לפחות שתי דרכים פתוחות לניצול מדיני מהיר של פירות המיבצע. האחת לפנות לעבר מצרים. היה ברור כי עבד אל-נאצר לא נפל, אלא להיפך, התחזק בארצו. אולם בידי ישראל היו שטחים מצריים גדולים. היה זה הזמן לקפוץ מתוך המרכבה הכושלת של האנגלו-צרפתים, להציע לעבד אל-נאצר שלום מידי תוך התרת השטחים הכבושים, נקיטת עמדה חדשה במרחב ופתרון בעיית ה"פליטים".

לפי כל הסימנים, היתה קיימת או אפשרות שמצרים תשאיר את עזה בידי ישראל, תמורת קליטת פליטיה.

אפשרות שניה היתה פניה ישירה אל פליטי עזה, תוך סיפוח הרצועה לישראל ומתן אורחות מיידית והבטחת שיקום ל-200 אלף פליטיה. במצב הפסיכולוגי שלמחרת המיבצע, היו כל הסיכויים לקבלת עובדה מוגמרת כזאת על-ידי העולם וליצירת אקלים חדש לגמרי במרחב בי-עקבותיה.

הצמרת המדינית של המדינה לא היתה מסוגלת לכך.

באמצעים אחרים. הצרכים המדיניים קבעו את כל המהלכים הצבאיים של מיבצע-סיני.

עבד אל-נאצר עצמו דאג קודם כל להציל את המיצרך היחיד שאי-אפשר היה לקבלו מוכן מבית המועצות: את קציניו וטייסיו. ב-24 השעות הראשונות של המיבצע לא עשה דבר, חיכה איך יפל דבר. אחרי האולטימטום הבריטי-צרפתי, כשקווי-הפעולה היו ברורים, החזיר את כל יחיו-דותיו החופשיות אל ממערב לתעלה.

רגע לפעולה הגדולה נבחר בקפדנות רבה. הבחירה נזאתה כגאונית. קשה היה לתאר מצב פוליטי מתאים יותר.

ברית-המועצות היתה עסוקה. ברחובות בודפשט התלקחו להבות המרד. אלפסו נלחמו ונהרגו. טאנקים סובייטים בוערים וחרוכים גססו בפנינות הרחובות. הניצוצות אימו לעבור לתביות אבק-שריפה בארצות השכנות.

בארצות-הברית הגיעה מערכת-הבחירות לשיאה. דויטס אייזנהואר, שביקש להיבחר שנית, הסתמך בעיקר על הצלחתו לקיים את השלום בעולם. הוא לא היה מעוניין להחריף את המצב וליצור אחירה של מלחמה. אפשר היה לקחת כי לא יעשה דבר שירגיזו ברגעים חמורים אלה את הבוחרים היהודיים, וכי המנגנון המדיני האמריקאי יהיה משותק ממילא עד לאחר הבחירות.

זה היה המצב כאשר נחתו הצנחנים הראשונים באזור נחל. הפעולה היתה צריכה להסתיים תוך ימים מעטים. בתום תקופה זו היתה התעלה צריכה להיות בידי הבריטים והצרפתים, עבד אל-נאצר צריך היה להיות הרוג או אסור בהפיכה פנימית, הויטו הצרפתי היה צריך למנוע כל פעולה במעצת-הבטחון של האו"ם. עד אשר יספיקו ברית-המועצות וארצות-הברית להתפנות מעסקיהן הפרטיים, כך קיוו המתכננים, יהיה הכל נחלת-העבר.

רשימת האבידות

מעולם לא התבררה הערכה מדינית בצורה כלי-כך מוחלטת כמו זו. אף לא אחת מכל ההנחות החוקה מעמך בסערת המיבחה המעשי.

● **עבד אל-נאצר** לא נפל. העם התלכד מסביבו. לא נעשה אף הנסיון הקלוש ביותר מצד חוג, או אפילו אדם פרטי במצריים, לקום נגדו.

● **התעלה לא נכבשה**. חילות צה"ל נעצרו לפניה על-ידי פקודה מלמעלה. הפלישה הבריטית-צרפתית, כשבאה לבסוף, נעצרה בפורט-סעיד על-ידי התנגדותם הספונטנית של צעירים ונערים, שזוינו בחסונון.

● **הנשיא אייזנהואר** לא חשש אף לרגע לבחירתו, התפנה כשיא המאבק כדי להפעיל את מלוא כוחה של ארצות-הברית נגד בריטניה וצרפת ונגד ישראל, עד כדי איום בהסרת ההגנה הצבאית האמריקאית מלונדון ומפאריס.

● **הסובייטים** לא זו בלבד שלא נשאר מן הצד, אלא קפצו ממש על המציאה להסיח את דעת-הקהל העולמית ממאורעות-הרמים בהונגריה. הם אימו במשלוח מאות אלפי מתנדבים למצריים. בהפצצה אטומית של ערי המערב, בחורבן ישראל.

● **האו"ם** לא נשאר משותק, אלא מצא דרך חדשה לעקוף את הויטו הצרפתי על-ידי כינוס-חירום של העצרת. לדעת רבים, היה זה דג האמריקני עצמו שיוזם תמרון זה, הציע את התחבולה למדינות שלקחו את היוזמה לידיהן.

וכאילו כל זה לא הספיק, הפעיל עבד אל-נאצר נשק שכנראה איש לא חשב עליו מראש: התעלה נסתמה, צי-גורית-הנפט העיראקיים פוצצו בסוריה. גלגלי-החיים במערב נעצרו, וכל אירופה המערבית היתה עתה נתונה לשבט ולחט לרצונם של ספקי-הנפט האמריקאיים. עובדה זו הבטיחה מראש את כניעתם המוחלטת של הבריטים וה-צרפתים.

כשדה קטל אדיר זה של תקות וחשבונות, היה רק גורם יחיד אחד שלא הכויב. היה זה צבא-ההגנה לישראל.

מירון אל הסואץ

המטרה הקלאסית של האימפריאליזם אינה לכבוש שטחים, אלא להשמיד את צבא האויב על-ידי כיתור, חיסול ולכידה שבבי. מטרה כזאת לא הושגה במיבצע-סיני. כמויות ניכרות של נשק נלכדו. כ-5000 חיילים מצריים נשבו. כל השטח עד מבואות התעלה נכבש. אולם הצבא המצרי לא הושמד.

גרמו לכך שני גורמים: מגמת תוכנית-המיבצע של צה"ל, והראייתם של הרוזן המצרי.

תוכנית צה"ל הוכתבה על-ידי הצרכים הפוליטיים של המיבצע המשולש. כדי להעמיד פנים שהתערבותם דרושה כדי להגן על התעלה (דבר שאיש לא האמין לו) היו ה-בריטים וקוקים לנוכחותם של חיילי צה"ל בקירבת ה-סואץ. גם התקנה להפיל את עבד אל-נאצר חיבה את הדבר. לכן הפך מיבצע-סיני למירון אל הסואץ, תוך ויתור על תמרינים מסובכים של עקיפה וכיתור.

תמרינים כאלה, שהיו עשויים לכתר בריגאדות שלמות, היו דורשים זמן. הזמן היה העיקר. לא היה צורך בשבויים, גם לא במצרים הרוגים. כך נקבעה המטרה: להגיע אל התעלה במהירות האפשרית.

היתה זו דוגמה קלאסית לאימרה המפורסמת של קארל פון קלאוויץ, כי המלחמה אינה אלא המשך המדיניות

עמאן, אחרי המיבצע: מהומות נגד המלך חוסיין

היא הלכה אחרי המרכבה האבודה של המיבצע האנגלי-צרפתי. תקוותה להתחזק לפחות במפרץ או בעזה (מבלי לקבל על עצמה שום התחייבות כלפי הפליטים) היתה מופרכת מראש. בין פטיש האימים הסובייטיים לבין סוץ המענק האמריקאי המופסק, לא היתה למדינה שום ברירה אלא להיסוג, צעד אחרי צעד, עד הסוף המר.

הדבר היה צריך להיות ברור לכל בר-דעת למחרת ה-מיבצע. אם בכל זאת השלתה המדינה את עצמה במשך חוד-שים שלמים, הרי זה רק עדות לכושרה לרמות את עצמה.

חשבון ה"אירו"

מה היה קורה אילו התקיפה ישראל לבורה בעזרתם הסמויה של הצרפתים, אך ללא התערבות צבאית ישירה מן החוץ?

חייה השבוע את דעתו מומחה ישראלי בריסמאכא: "היינו מנצחים בקרב גם בלי הצרפתים והבריטים. יחסי הכוחות בחזית עצמה לא היו משתנים בהרבה, כי המצרים לא היו יכולים להביא תגבורת גדולה גוספת בכביש היחיד שעמד לרשותם. היתה לנו עליונות מקומית מוחלטת. "הקרבות היו, מן הסתם, יותר מרים. המצרים היו עורכים התקפות-נגד, במקום להיסיג מיד. מספר אבידותינו היה גדל במידה ניכרת, בעיקר כתוצאה מפעולה אחוית. אולם גם באחור היו יחסי-הכוחות לטובתנו, בהתחשב באיכות הטייסים. חוץ מזה יש להניח כי ערי ישראל היו סובלות מהתקפות אחויות רציניות."

אולם כמו כל חשבון של "אילו" בהיסטוריה, אין טעם רב לחשב את הסיכויים הצבאיים במקרה כזה. כי אין ספק שהצמרת הישראלית לא היתה מתקפה את מצריים לולא היתה ההתערבות החיצונית מובטחת. מחוץ לבעית ההפצצות, היו לנגד עיניה לפחות עוד שני שיקולים מכריעים: האפשרות שאשר מדינות ערב היו מתערבות במלחמה לטובת מצריים, אילו היתה ישראל התוקפת היחידה; חוסר-החדאות לגבי פעולות הצי האמריקאי הששי במקרה כזה.

הצי האמריקאי לא התערב במישרין במיבצע סיני-סואץ (מלבד הטרדת צי-הנחתה הבריטי-צרפתי) מפני

משאר היחידות השתדל הפיקוד המצרי להחזיר למצריים לפחות את הקצינים ואנשי-המקצוע. ואילו הטייסים נצטוו שלא להיכנס לקרב עם הברוטים והצרפתים, אלא להציל את עצמם ואת מטוסייהם אל מחוץ לשטח הפעולה.

קו מצרי זה הקל בהרבה על התקדמות צה"ל, וגם על לכידת כמיות גדולות של נשק. עזה הופקדה ללא קרב, וזה היה הדין לגבי כמעט כל שאר חלקי חצי-האי. רק במערב-המיתלה, ברפיח ובאבו-רעילה נערכו קרבות קצ-רים ומרים.

מבחינה מצרית, היה זה בלי ספק קו נכון. השליט המצרי ידע כי יוכל להשיג ממוסקבה שני טנקים חדשים ומורת כל טנק שיגרו לתל-אביב. ואילו צבא חדש, קצינים חדשים, טייסים חדשים — קשה היה הרבה יותר לייצר. אולם עצם העובדה שרוזן צבאי יכול להרשות לעצמו לנקוט בקו בלתי-מכובד זה, הכרוך בהפקרת שטחים עציר-מים כמעט ללא קרב, מעיד כי לא חשש אף לרגע אחד להתמרדות פנימית.

אין הדבר מצדיק, כמובן, את הלחימה החלושה של המצרים. גם במקומות שלא ניתנה פקודת נסיגה, והוטל על יחידות ללחום עד הסוף — נפסק הקרב אחרי שעות מעוטות. הדוגמה הקלאסית: הכניעה הבלתי-מוצדקת לגמרי של החטיבה המצרית בשארם אל-שיך, אחרי כיבוש מוצב פלוגתי אחד בלבד.

למצרים לא היה חשק ללחום. אם או בלי פקודה: הם נסוגו או נכנעו.

זאת היתה התוצאה בגמר המיבצע: צה"ל כבש שטחים אדירים, הגיע למבואות התעלה הסתומה, החזיק בעזה ובפתח מפרץ-אילת. אולם מבנה הצבא המצרי לא נפגע בעיקרו.

עד הסוף המר

יתכן שגם באותו רגע עוד היתה אפשרות להפוך את הצנחן הצבאי לצנחן מדיני בריקיימא. אולם הכשרון הפוליטי של ההנהגה הלאומית לא הגיע לקרסוליו של הכשרון הצבאי. ככל שהצד הצבאי שפע יוומה ומקוריות,